A COGNITIVE LINGUISTIC APPROACH OF DAILY POETRY LANGUAGE

Mariana Pantaleru (Pascaru)
PhD Student, "Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: Cognitive linguistic is not only a theory of the language but also a flexible framework which states that defining a category is rather to describe some of its main constituents. The study of cognitive linguistic relies on the meaning as basic instrument in organizing and processing of the information. Still, this topic is not the principal aim of the paper. Meaning is not just a objective reflection of the world but also a modality to shape that world. We are going to refer at the way Andrei Bodiu's daily poetry places the biographic self both into the concrete reality and the projected one, by reflecting experience along with other forms of knowledge into the language. That is, the poet is not only a biological creature but also a social and cultural one. The designations he refers to can be restricted or extended in relation with the two prior aspects. Language as seen by cognitive linguists, is a structured meaning potential sensitive to contextual effects. The regular pattern called image schema occurs in conceptual metaphors in which containment is the source domain for different target domains such as: time, space, temperature, love and so on.

Keywords:the daily poetry, cognitive reality of image schema, frames, domains, linguistic meaning.

Pentru lingvistica cognitivă, limbajul în ansamblul său constituie o rețea conceptuală[1], un cadru flexibil care pune în lumină ideea că definirea unei categorii nu constă atât în formularea unei definiții abstracte, cât în descrierea principalilor săi formanți. Acest articol, parte a cercetării doctorale *Rețele ale limbajului. Andrei Bodiu – existența ca mod de poezie*, prezintă modul cum se structurează câteva dintre caracteristicile categorizării limbajului natural, conceptul de activitate cognitivă și creativă a limbajului prin raportare la ideea că „actul lingvistic nu este și nu poate să fie creație în totalitatea lui (…), ci se structurează pe modelul actelor lingvistice anterioare. Dar prin aceasta nu se elimină caracterul creator al limbajului, pentru că nici re-crearea nu e altceva decât o formă particulară a creației."[2] Din punct de vedere terminologic, ideea de bază în studiul lingvisticii cognitive o reprezintă faptul că limbajul înseamnă înțeles. Totuși lingvistica cognitivă nu este o abordare centrată exclusiv pe înțeles „un instrument pentru organizarea, procesarea si transformarea informației''[3]. Semantica formală, la rândul ei, are în vedere aceeași direcție, însă scopul nostru este de puncta ceea ce este specific abordării cognitiviste a limbajului. Înțelesul nu e doar o reflexie obiectivă a lumii, ci se poate observa că devine o modalitate de a contura această lume. Evident, dimensionarea ei reprezintă o perspectivă, nu doar ca spațializare a punctului de vedere pe care emițătorul îl are, ci din multe alte perspective pe care vom încerca sa le analizăm. Trebuie avut în vedere și că receptarea „nu se reduce la stadiul strict perceptiv (căci semnificaţia nu este impersonală, strict denotativă),

[1]Apud *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics* edited by Dirk Geeraerts and Hubert Kuyckens, Oxford University Press p. 509.
[2] Radu Drăgulescu, *Lingvistica generală*, Editura Universității Lucian Blaga Sibiu, 2015, p. 106.
[3] Ibidem, p. 30.

BDD-V5196 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 23:58:00 UTC)

extinzându-se la acceptarea manifestării actului de limbaj şi la *sesizarea* adevăratei valori semnificative. Înţelegerea depăşeşte receptarea expresiei propriu-zise pentru că se raportează la întreaga personalitate a emiţătorului."[4]

Fără îndoială că înțelesul se schimbă odată cu redimensionarea coordonatelor lumii, iar experiențele si modificările cotidianului cer la rândul lor adaptarea categoriilor semantice la transformările de circumstanță. Plecând de la premisa că înțelesul e modul în care relaționăm cu lumea, devine clar ca ființa e implicată în totalitate. Înțelesul pe care îl construim în și prin limbaj reflectă experiențele noastre și nu rămâne separat de alte forme de cunoaștere a lumii pe care le avem. Există cel puțin două direcții ale acestei accepții lărgite asupra înțelesului lingvistic raportat la experiență. Pe de o parte, natura organică a omului influențează experiențele pe care acesta le are cu lumea, iar ele se reflectă în limbaj. Dacă ne raportăm la a privi un cadru, deicticele spațio-temporale sunt cel mai simplu exemplu de a înțelege perspectivele pe care le avem pentru a conceptualiza o scenă pe care o privim. Orientarea spațială a emitentului definește limitele posturii sau ale privirii sale. Pe de altă parte, omul nu este doar o ființă biologică, ci și una culturală, respectiv socială. Limbajul, ca atare, va cuprinde experiențele culturale și istorice, iar desemnările la care un vorbitor face referire pot fi restrânse ori extinse în raport cu deschiderea pe care o are din acest punct de vedere.

Principalele aspecte referitoare la înțeles ale lingvisticii cognitive includ caracteristicile structurale ale categorizării limbajului natural – polisemia sistematică, modele cognitive, proiecțiile mentale si metafora; principiile funcționale ale organizării lingvistice (iconicitatea); interacțiunea conceptuală dintre semantică și sintaxă, studiată de gramatica cognitivă, fundamentele pragmatice si exponențiale ale limbajului formal.

Axarea pe ceea ce oamenii găsesc reprezentativ din punct de vedere al înțelesului presupune investigarea formei din punct de vedere cognitiv, fizic și social. Din această perspectivă, lingvistica cognitivă[5] a dezvoltat teoria categorizării radiale pusă în relație atât cu aspectele de tip psihologic, cât și cu diferite exemple de tip lingvistic. Creierul uman nu procesează informații într-un mod nonimaginativ, ci menține tipologia imaginilor la nivel perceptual re-prezentându-le gradual prin detalii spațiale și imagistice. O astfel de constatare a dus la formularea imaginilor schematice a căror topologie[6] pune la dispoziție legăturile dintre diferitele prototipuri prezente in categoriile radiale si motivând trecerile dintr-un domeniu în altul în sistematizarea metaforelor conceptuale.

Poezia realului deschide textul poetic directeții rostirii şi instaurează concretul lumii drept reper al ancorării ființei în mundan. Poetica lui Bodiu reabilitează denotația într-un discurs axat pe individualitatea, mai ales biografică, a poetului. Ea înregistrează momentul viu al vieții prin contactul direct cu „concreteţea polimorfă a existenței".[7]

Plasarea insistentă a acestui eu în centrul discursului reorganizează datele realului în virtutea percepțiilor pe care el le are despre lumea înconjurătoare. Lumea nu este doar cea care se vede ci cea care se percepe, într-o curgere haotică „fosile tablouri cu sfinxuri și piramidele

[4]Drăgulescu, Radu*, Teoriile psiholingvistice ale comunicării*, în *Annales Universitatis Apulensis*, Series Philologica, 9, tom 1, Alba Iulia, 2008, p.139.
[5]Apud *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics* edited by Dirk Geeraerts and Hubert Kuyckens, Oxford University Press p. 53.
[6] Cf. *Dicționarului enciclopedic*, *Cartier* , 2001*;* „topologie - structură care se definește pe o mulțime de puncte (numită spațiu) cu ajutorul unei familii de părți a acesteia, având următoarele proprietăți: a) reunirea unui număr oarecare de elemente ale familiei este este un element din familie; b) intersecția unui număr finit de elemente ale familii este un element din familie; c) spațiul întreg și mulțimea vidă aparțin familiei.
[7] Nicolae Leahu, *Autohtonizarea postmodernismului* în volumul *Poezia generației '80*, p. 83.

BDD-V5196 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 23:58:00 UTC)

templul Luxor insula Philae/mormântul lui Kirus templul Minervei de la Egina"[8], exasperantă „În mijlocul curții era o chiuvetă albă./ Lângă ea doi muncitori beau bere./ Imaginea se închidea între valuri de plumb./ De pe deal curgea un râu gălbui."[9], banală „ Trec prin orașul meu fără/ Să cobor în gară/ Merg spre Sibiu nu cobor"[10], prozaică. „Plinătatea lucid-sentimentală a ființei umane"[11] de-mitizează marile teme și confirmă o ambiguitate ludică în sensul, mai degrabă, al polisemiei și vagului. Poemul inventariază obiecte, chipuri, scene într-un mod care rămâne uman prin dramatismul capturii de imagine pe care subiectul emitent o înregistrează mental.

Mișcarea eului într-un univers mundan este o rutină care presupune coordonarea unor acte multiple de percepție, de mișcare și de conceptualizare. Tocmai aceste activități cotidiene dezvăluie trăsăturile bazale ale limbajului și ale gândirii umane. Fundamentul conceptului de schemă imagistică se regăsește în teoria metaforei conceptuale a lui Lakoff și Johnson. Schema imagistică este concentrarea descriptivă a experienței bazate pe percepție, în scopul de a configura structura spațială într-o structură conceptuală. Ele se comportă ca „filtre" ale experiențelor spațiale și temporale. Aceste experiențe filtrate sunt considerate în lingvistica cognitivă aspectul bazal în structurarea cunoașterii și a gândirii despre lume. În speță, gestul surprins ca parcurs în derulare „Apoi poetul s-a întors pe burtă/ Cu brațele acoperindu-și ochii"[12] poate fi grupat conceptual cu un număr de aspecte semnificativ nerelaționate prin raportare la aceeași structură schematic-imagistică.

Trebuie specificat că schemele imagistice nu sunt nici imagini, nici scheme, în sensul cunoscut al termenilor. Pentru Kant[13], schemele sunt structuri ale imaginației, iar imaginația este facultatea mintală care intermediază toate judecățile; prin urmare, ea este cea care sintetizează diferite moduri de reprezentare (percepte senzoriale, imagini) în concepte. Schema kantiană este o structura a imaginației care se regăsește în fiecare individ, dar care este ireductibilă la un conținut conceptual sau propozițional. Analizând accepția kantiană asupra imaginației, așa cum apare în prima ediție a „Criticii rațiunii pure"[14], Umberto Eco admite că „imaginația îi oferă o schemă intelectului, pentru ca acesta să o poată aplica intuiției"[15]. Imaginația este așadar, „reproducătoare"[16] în cazul în care reprezentarea unui obiect există fără prezenţa sa în intuiţie sau e „productivă"[17] având capacitatea de a figura. Pentru acest din urma tip, un concept empiric precum lupa se poate gândi pur geometric drept un cerc a cărui proprietate este de a mări o imagine: „S-o urmărești mai departe/Pe baba care citește cu lupa /<<Der Standard>> articol de articol , articol de articol"[18] . Chiar dacă lupa figurează ideea de cerc „schema nu e totuși imagine "[19] ea „se propune ca o regulă pentru a construi în orice situație o figură"[20], o structură care să ne permită omogenizarea conceptului de unitate și realitate.

[8] Andrei Bodiu, *Aproape remix al lui Andrei Bodiu după o notă de Constantin Călin* învolumul *Oameni obosiți* , p. 52.
[9] Andrei Bodiu, *oameni și pălării în* volumul *Cursa de 24 de ore*, p. 46.
[10] Andrei Bodiu, *Brașov Tranzit* în volumul *Oameni obosiți,* p. 68
[11] Nicolae Leahu, *Autohtonizarea postmodernismului* în volumul *Poezia generației '80*, p. 84
[12] Andrei Bodiu, *Pe plajă cu poetul Grigore Vieru* în volumul *Oameni obosiți,* p. 39
[13] Umberto Eco, *Schema*, în volumul *Kant și ornitorincul*, p. 84-85.
[14] Ibidem.
[15] Ibidem.
[16] Ibidem.
[17] Ibidem.
[18] Andrei Bodiu, *Viena copiilor (III)* în volumul *Firul alb*, p. 36
[19] Umberto Eco, *Op. cit*, p. 85.
[20] Ibidem, p. 86.

BDD-V5196 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 23:58:00 UTC)

Schema kantiană este o succesiune de instrucțiuni prin care se construiește o imagine. Cert este că mintea umană proiectează imagini mentale în orice moment, iar pentru lingvistica cognitivă, imaginea implică percepția în toate etapele conceptualizării. Chiar conceptele abstracte sunt generate de reprezentările perceptuale ale diferitelor câmpuri: vizuale, auditive, motorii, olfactive sau tactile. Astfel, imaginile sunt reprezentări analoage ale activităților sau obiectelor specifice, proiecții în care fiecare om poate aduce sau încadra experiențe noi. Conchizând, schemele se definesc drept structuri fixe pe baza cărora se ordonează informații specifice, iar imaginile sunt reprezentări ale unor tipare specifice având proprietatea de a fi redate schematic. Imaginile schematice nu sunt nici specifice, nici fixe, în ciuda faptului că prezintă ambele caracteristici. Ele au caracteristici topologice, și sunt modele preconceptuale și primare folosite pentru structurarea gândirii în anumite contexte. Johnson[21] stabilește ca cele mai importante imagini schematice următoarele: CONȚINUT, CONTRAFORȚĂ, ȚINTĂ, ATRACȚIE, PARTE-ÎNTREG, CENTRU-PERIFERIE, CENTRU-PERIFERIE, LEGĂTURĂ, PARCURS, MIȘCARE, PROCES, SUPRAFAȚĂ, OBIECT, COLECȚIE. Analizând, o conceptualizare complexă a rutinei din poemul ,,Când se ia curentul”[22], putem configura următorul profil imagistic-schematic BLOCAJ-CICLU-LEGĂTURA-PARCURS-CONTACT-CONSTRÂNGERE ,,Din când în când se ia curentul. / Ne amintim atunci de vremea/ Prea târziu Împușcatului./ Ascultăm cum se dezgheață frigiderul privim/Cum coboară gradele în termometru./ Așteptăm. Sau coborâm în pizzerie și întrebăm/Dacă au sunat ei.” (...) Suntem captivii casnici: un bărbat/O femeie un copil într-un bloc vechi/Dup-o ușă de lemn”.

Lakoff[23] identifică patru tipuri de transformări primare ale imaginii schematice, conform conceptualizării pe care omul o poate face.

1. Focalizarea de tip parcurs-punct final presupune un demers de tip dinamic pe care un obiect îl parcurge pentru a ajunge într-un punct de repaus.

2. Multiplex-masă se bazează pe imaginarea unei clase de obiecte pe care , odată ce ne îndepărtam de ele, le percepem drept o masă omogenă. Refacerea traseului și apropierea de obiecte le individualizează în cadrul grupului.

3. Traiectoria care traversează mental calea parcursă de un obiect în mișcare.

4. Supraimpunerea, exemplificată prin proiecția unui cub mic și a unei sfere mari, ale căror dimensiuni le putem modifica mental succesiv, astfel încât să încapă sfera în cubul mărit ori cubul în sfera mărită.

Să punem în discuție aceste transformări din punctul de vedere al rutinei din poezia lui Bodiu, anterior citată. Absența curentului electric produce un blocaj care presupune o cale de remediere, prin simpla așteptare ca acesta să revină ori prin deplasarea către pizzerie ,, să întrebăm/ dacă au sunat ei”[24]. Prima ipostază proiectată, cea a inevitabilei așteptări, implică o legătură cu un ciclu de evenimente asociate mental cu ,,vremea/prea târziu Împușcatului”[25], când

[21] Mark Johnson, *Metaphorical Projections of Image Schemata*, in volumul *The body in the mind:The Bodily Basis of Meaning,Imagination, and Reason*, p. 126.
[22] Andrei Bodiu, în volumul *Firul alb*, p. 54
[23] George Lakoff, *Chaining within Categories: The case of over*, în *volumul Women, Fire and Dangerous Things*, p. 443.
[24] Andrei Bodiu, *Când se ia curentul* în volumul *Firul alb*, p. 54
[25] Ibidem

BDD-V5196 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 23:58:00 UTC)

gradele din termometru erau scăzute, iar frigiderul se dezgheța zgomotos. Cea de-a doua situație, implică un punct de întâmpinare a unei rezistențe sau a găsirii unui mijloc de deplasare cum ar fi coborârea unor trepte sau folosirea liftului. A intra în pizzerie să întrebi presupune a vedea o clasă de obiecte, persoane asociate scopului acelui loc, iar îndepărtarea de acesta implică proiectarea spaţiului ca masă omogenă care se sustrage individualizării. Evident, traiectoria este o transformare bazată pe actualizarea traseului casă-pizzerie. În cele din urmă, transformarea de tip supraimpunere este o modalitate prin care mintea înregistrează organizarea de tip figură-bază, asimetria şi dependenţa. În situaţia expusă, funcţionează prin vizualizarea, proiectarea mentală a claustrării casnice: „Suntem captivii casnici: un bărbat/o femeie un copil într-un bloc vechi/Dup-o uşă de lemn”[26]. Aşadar, în aceste ipostaze, transformările schematic-imagistice surprind proprietăţile dinamice ale unor activităţi dintr-o experienţă a cotidianului anost care devine o rutină în mişcare.

Chiar dacă schemele imagistice sunt derivate din procese perceptuale şi motorii, nu sunt ele însele procese senzorio-motorii[27]. Spre deosebire de noţiunea tradiţională de schemă, care le consideră structuri evenimenţiale conceptuale[28], pentru lingviştii cognitivişti ele sunt, prin natura lor, imaginative şi funcţionează ca structuri organizate ale experienţei de tip corporal-dinamic. Ele pot fi ilustrate, din punct de vedere al structurii interne, prin metaforă, având ca referinţă schema BALANȚEI propusă de Johnson[29]. Recurgând la această asociere, el vede metafora drept o problemă de proiecţie şi cartare de-a lungul mai multor domenii activate în structurarea experienţelor. Lingvistul apreciază că, deşi nu ne gândim aproape niciodată la natura şi la înțelesul *balanţei*, ea păstrează experienţa noastră fizică drept un tot coerent învestit cu însemnătate.

Realizăm acest aspect abia când avem a face cu experienţe care presupun echilibrul sau pierderea acestuia. Imaginea schematică de tip BALANȚĂ e metaforic generată într-un număr mare de domenii abstracte ale experienţei (stări psihologice, relaţii sau sisteme formale). Fiecare imagine schematică are o logică internă care determină rolul pe care schemele îl au în structurarea diferitelor concepte şi tipare ale gândirii. Langacker[30] afirmă „all grammatical structures are meaningful, however schematic”. Pentru a fi considerat drept aspect gramatical aparţinând gramaticii cognitive, un cuvânt trebuie să îndeplinească cerinţa de conţinut a unei structuri simbolice, care include o componentă fonetică şi una semantică, relaţii de categorizare specifice pentru integrarea acestor componente cu alte structuri şi scheme, pentru extinderea lor în domenii diferite, de obicei abstracte. De exemplu, prepoziţia „de la” e o structură simbolică a cărei corespondenţă semantică a fost schematizată, astfel încât să poată fi extinsă de-a lungul mai multor domenii conceptuale. Sensul acestei prepoziţii este originar în componentul imagine schematică SURSĂ şi rezidă în schema SURSĂ-PARCURS-SCOP, orientând atenţia către o entitate. Secvența poetică „Alunecă de la ușa albă/ La geam și înapoi.”[31] desemnează „ușa albă” drept sursă de pornire către o destinaţie reprezentată de geam.

[26] Ibidem
[27] Apud *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics* edited by Dirk Geeraerts and Hubert Kuyckens, Oxford University Press p. 225.
[28] Mark Johnson, *Op. cit.*, p. 30.
[29] Ibidem, p. 74.
[30] Apud *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics* edited by Dirk Geeraerts and Hubert Kuyckens, Oxford University Press p. 218.
[31] Andrei Bodiu, *Depresivi. Nevrotici* în volumul *Firul alb*, p. 19.
[31] Ibidem.

BDD-V5196 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 23:58:00 UTC)

Schema imagistică este un instrument viabil în ceea ce privește critica literară și analiza textuală, cu referire la ceea ce presupune creativitatea lingvistică atât în cazul limbajului cotidian cât și al celui artistic. În articolul „Language is a virus"[32], Turner analizează metafora din titlu invocând Principiul Invarianței Cognitive. El pornește de la ideea că noțiunea de Natură a lucrurilor se bazează pe faptul că trăsăturile pe care le are o formă de existență conduc la modul cum ea se comportă. Prin termenul de *existență*, Turner nu înțelege doar comportamentul intențional, ci și felul în care inanimatele sau chiar formele insubstanțiale ale existenței se consideră ca funcționând. Ceea ce înțelegem ca acțiune împotriva naturii sale se bazează pe noțiunea că o persoană are caracteristici predominante în maniera firească de a se comporta.

Principiul Invarianței Cognitive este definit din două perspective. Prima aparține lui Lakoff[33] care considera cartarea metaforică păstrătoare a topologiei cognitive a domeniului sursă, iar ce a de-a doua, lui Turner[34] care precizează că: "In metaphor, we are constrained not to violate the image-schematic structure of the target". Ambii au în vedere structura schematic imagistică drept aspect care constrânge cartarea metaforică prin informația reprezentată între cele două modele cognitive idealizate: domeniul-sursă și domeniul-conținut. Acesta funcționează ca limitator al metaforei referitoare la formele de experiență pe care le avem și la modul cum ele ne structurează gândirea.

Există cinci modalități prin care experimentăm imaginile: vizual, auditiv, olfactiv, tactil etc. Niciuna dintre acestea nu este unică și împarte structura ei constitutivă cu alte imagini înrudite. Așa cum avem o imagine abstractă formată pentru un țipăt, în același mod identificăm un concept abstract precum fonemul, în baza unei imagini schematice pe care o deținem despre acesta. SCHEMA VERTICALITĂȚII se formează de exemplu din tendința noastră de a opera cu orientarea SUS/JOS în viața cotidiană, raportându-ne la perceperea imaginii unui copac, la ascensiunea cu liftul sau pe o scară. Prin această structurare a experienței noastre într-un tipar dinamic si recurent al interacțiunilor perceptuale se definește, din perspectiva lui Mark Johnson[35], imaginea schematică. Cele mai importante imagini schematice sunt cele care se construiesc pe simțul spațialității. Ele includ nu doar imagina schematica a verticalității, ci și parcursul de la o sursă către o țintă, un conținut, o mișcare înainte/înapoi ș.a.m.d. El pornește de la accepția lui Kant care consideră schema drept o structură intuitivă spontană nonpropozițională. Natura imaginativ-intuitivă a acesteia o plasează între abstract și concret și o descrie drept tipar experiențial care structurează imaginile mentale. Ea e emergența experienței sensibile în lume și funcționează ca principiu ordonator al experienței, din punct de vedere preconceptual.

Lakoff[36] atribuie schemei imagistice funcția de model cognitiv idealizat pe care îl descrie în termenii a patru principii structurante: structura propozițională (spre deosebire de Johnson, a cărui accepție atribuie schemei trăsătura nonpropozițional), o structură de schemă imagistică, cartare metonimică și metaforică. Fiecare model cognitiv idealizat structurează un spațiu mental, așa cum îl descrie Fauconier. Conceptul acestuia de „cadru" este exemplificat de Lakoff prin denumirea unei zile a săptămânii. El precizează că putem defini orice zi a săptămânii doar în relație cu un model cognitiv idealizat, acela care include „the natural cycle defined by the

[32] Mark Turner, *Languageisavirus. Poetics today* 13:4,1992, pag. 725-736.
[33] G. Lakoff, *The invariance hypothesis: is abstract reason based on image schemas?, în Cognitive linguistics* , an I (1990), nr.1, p. 54.
[34] Mark Turner, *Op. cit*, p. 729.
[35] Mark Johnson, *Op. cit.*, pag. XIV
[36] G. Lakoff , *Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind.* Chicago: University of Chicago Press, 1987, p.68.

BDD-V5196 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 23:58:00 UTC)

movement of the sun"[37]. În modelul idealizat, săptămâna este un întreg care conține șapte părți organizate într-o secvență lineară. Fiecare dintre aceste părți se numește zi și are un nume creat de ființa umană. Astfel, schema imagistică reflectă o cunoaștere metasemică prin care percepțiile sunt organizate în structuri coerente ale existenței. Pentru semantica integrală, schemele imagistice țin de modul în care noi dispunem de cunoașterea lucrurilor, a realității "normale". Imaginea pe care ele o generează în plan scheuologic este o „structură gestaltică asociată contribuției cunoașterii lucrurilor la activitatea vorbirii"[38].

Revenind la Principiul Invarianței Cognitive aplicabil metaforei, descoperim ca Turner[39] expune cum se aplică limitările doar în cazul unei imagini. Astfel, în cartarea metaforică a unei imagini într-o alta suntem limitați la a nu încălca structura schematică a imaginii sursă. Să aplicăm teoria pe următoarea secvență poetică: "Băiatul cu riduri în jurul ochilor. /Cu alge/ crescute pe retină cu trup de pasăre"[40]. Ochii mărginiți de riduri ai băiatului sunt o structură limitată interior, care are un exterior și se încadrează în schema stânga-dreapta ca ancorare spațială a obiectului ilustrat. Algele crescute pe retină reprezintă o structură de adiacență a unor părți privite ca detalii ale imaginii schematice care le ordonează. Ele constituie structura schematic-imagistică a imaginii țintă și suntem restricționați la a o schimba când cartăm trupul de pasăre în ea. De asemenea, imaginile schematice pot structura concepte ca: timpul "Ziua a fost foarte scurtă./ Și noaptea a fost foarte scurtă"[41], derularea evenimentelor în timp „am trecut prin centru să cumpăr țigări am/intrat într-o plăcintărie a trecut și ianuarie"[42] sau relațiile de tip cauzal „Există mai multe feluri de a-ți/arăta indiferența./ De exemplu să te strâmbi în mijlocul unei/ ședințe să fii întrebat dacă ți-e rău."[43] Așadar, ființa umană manifestă preferința pentru a da o formă concretă unor entități lipsite de ea (timpul scurt; durata e o succesiune de locuri concrete în care eul poetic se ipostaziază ca parcurgere a unui traseu).

Dintr-un alt punct de vedere Principiul Invarianței Cognitive implică și distincția dintre nivelul specific și cel generic al informației dintr-o schemă care poate fi exprimat într-o varietate de moduri, pentru că e un concept mental "scheletic".[44] Elementele structurale țin de nivelul generic, iar detaliile, de cel specific. În metafora "Camera mea/un hublou prin care îmi urmăresc călătoria."[45] Regăsim în termenul metaforic sursă schemele specifice de tipul CĂLĂTORIEI șischemele generice de tipul ACȚIUNII. În mod evident schema CĂLĂTORIEI este o ipostază de nivel specific a schemei de nivel general ACȚIUNE. Sub aspect stilistic, enunțul „nu spune ceea ce pare că spune, el sugerează altceva, dispune de o structură de adâncime, de o intensificare expresivă a semnului lingvistic, generată de prezența unor valori adăugate comunicării ca informație uzuală."[46]

Turner[47] stabilește anumiți parametri care pot fi reprezentați de informații de nivel specific, într-o schemă de nivel generic. Câțiva dintre aceștia sunt: categorii ontologice fundamentale (eveniment, acțiune, întreg, stare și situație), aspect ale ființei (trăsături,

[37] Ibidem.
[38] Eugeniu Coșeriu, *Omul și limbajul său*, 2009, p. 298.
[39] Mark Turner, *Op. cit*, p. 728.
[40] Andrei Bodiu, *marele meu poem de dragoste* în volumul *Cursa de 24 de ore*, p. 12.
[41] Andrei Bodiu, *trezirea* în volumul *Cursa de 24 de ore*, p. 23.
[42]Ibidem p. 25.
[43] Andrei Bodiu, *Jail-house rock* (II) în volumul *Cursa de 24 de ore*, p. 32.
[44] Mark Turner, *Op. cit*, p. 729.
[45] Andrei Bodiu, *319* în volumul *Cursa de 24 de ore*, p. 36.
[46] Radu Drăgulescu, *Stilistică generală și funcțională*, Editura Universității „Lucian Blaga", Sibiu, 2000, p. 188.
[47] Mark Turner, *Op. cit*, p. 729.

BDD-V5196 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 23:58:00 UTC)

comportament), forma evenimentului (instantaneu sau durativ, singular sau recurent, finalizat sau nefinalizat, entități creatoare, distructive sau conservatoare), relații cauzale, imagini schematice (parcursuri, forțe și legături) și modalizări (abilitate, necesitate, posibilitate și obligație). Structura imaginii schematice este întotdeauna de nivel generic. Termenul secund al metaforizării este CAMERA-HUBLOU. La nivel generic are structura EVENIMENT, iar la nivel specific prezintă detalii referitoare atât la parametrii generici, cât și la cei de nivel inferior „A specific-level schema is lower level; a generic-level schema is higher level"[48]. Prin urmare, EVENIMENTUL ca schemă generică se constituie dintr-o formă care implică o stare continuă, nedeterminată în timp, iar legătură cauzală implică ajungerea la o destinație, în urma căreia instanța își atinge finitudinea ca necesitate, din punct de vedere al modalizării.

Evenimentul ca atare, CAMERA-HUBLOU, permite înțelegerea într-o varietate de raportări, dar, conform Principiul Invarianței Cognitive, toate acestea trebuie încadrate în domeniul sursă CĂLĂTORIA. Astfel, cartarea metaforică este limitată de structura schematic imagistică, ceea ce îl îndepărtează, din perspectivă integralistă[49], tocmai de la scopul său: creativitate cognitivă. Principiul Invarianței Cognitive își găsește aplicabilitate în interpretarea textemelor[50], structuri nucleare metaforice de tip convențional, care, pot își pot reactiva capacitatea metaforică la nivel textual și discursiv. Astfel, studiul lor, din punct de vedere al statutului poetic, se bazează pe teoria poeziei discursive[51] conform căreia „sensul poetic ia naștere prin instituirea textual-discursivă a unui nou câmp de referință, pe baza strategiilor dia-, endo-, și epiforice". Corelarea conținutului cu o expresie anume presupune „ a arăta că semnificatului macrosemnului în text îi corespunde o expresie specifică"[52]. Coerența referențială este cea care fixează conceptele și referenții lor, nu ca obiecte ale lumii exterioare ori ca reprezentări ale acestora, ci ca reprezentări mentale pe care noi le avem asupra lor[53].

Deși lingvistica cognitivistă nu s-a stabilizat încă într-o teorie unică și uniformă, premisele abordării limbajului sub aspect cognitiv implică supoziția că interacțiunea noastră cu lumea e mediată prin structurarea informațiilor la nivel mental. Limbajul este privit ca un depozit al cunoașterii lumii, structurat de categorii de sens reprezentative, care ne ajută să ne confruntăm cu experiențe noi și să păstrăm informații despre cele vechi.

BIBLIOGRAPHY

Dicționarul enciclopedic, *Cartier* , 2001
The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics edited by Dirk Geeraerts and Hubert Kuyckens, Oxford University Press, 2007.

[48] Ibidem.
[49] O analiză a modului în care constrângerile impuse de acest principiu ridică justificate semne de întrebare este propusă de Elena Faur în articolul *The Invariance Principle: A Principle of Semantic Creativity?*, publicat în *The Proceedings of the International Conference Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity. Section Language and Discours 1*, Târgu-Mureș, 2014, p. 777-789.
[50] Simina Terian-Dan, *Semantica textemelor românești. Abordare în perspectivă integralistă* (Teză de doctorat), 2010.
[51] Simina Terian-Dan, *Premise pentru o poetică a textemelor. Premises for a Poetics of Textemes*, articol indexat BDD-A23381, Ed. Universității „Petru Maior", 2013, p.328.
[52] Radu Drăgulescu, *Op. cit.*, p. 209.
[53] O prezentare a acestui concept am făcut-o în articolul *Aspecte ale abordării cognitive a textului*, Revista Transilvania - serie nouă, anul XLVI (CL), nr. 8, 2018, p. 64-69.

BDD-V5196 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 23:58:00 UTC)

Bodiu, Andrei, *Cursa de 24 ore*, Timișoara, Editura Marineasa, 1994.
Bodiu, Andrei, *Firul alb*, București, Editura Tracus Arte, 2014.
Bodiu, Andrei, *Oameni obosiți*, Pitești, Editura Paralela 45, 2008.
Coşeriu, Eugen, *Omul şi limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii şi lingvistică generală*, Iași, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2009.
Drăgulescu, Radu, *Lingvistica generală*, Editura Universității „Lucian Blaga", Sibiu, 2015.
Drăgulescu, Radu, *Stilistică generală și funcțională*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga", 2000.
Drăgulescu, Radu*, Teoriile psiholingvistice ale comunicării*, în *Annales Universitatis Apulensis*, Series Philologica, 9, tom 1, Alba Iulia, 2008, p.137-142.
Faur, Elena, în articolul *The Invariance Principle: A Principle of Semantic Creativity?*, publicat în *The Proceedings of the International Conference Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity. Section Language and Discours 1*, Târgu-Mureș, 2014, p. 777-789.
Eco, Umberto, *Kant și ornitorincul, ediția a III-a, Polirom, 2017*
Johnson, Mark, *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination and Reason*, Chicago, The University of Chicago Press, 1987.
Lakoff, George, Johnson, Mark , *Metaphors we live by*, Chicago, Chicago University Press, 1980.
Lakoff, George, *Women, Fire and Dangerous Things*, Chicago University Press, 1987
Leahu, Nicolae*, Poezia generației '80, ediția a II-a, Editura Cartier, Chișinău, 2015.*
Pascaru, Mariana, *Aspecte ale abordării cognitive a textului* în *Revista Transilvania* - serie nouă, anul XLVI (CL), nr. 8, 2018, p. 64-69.
Terian-Dan, Simina, *Semantica textemelor românești. Abordare în perspectivă integralistă* (Teză de doctorat), 2010.
Terian-Dan, Simina, *Premise pentru o poetică a textemelor. Premises for a Poetics of Textemes*, articol indexat BDD-A23381, Ed. Universității „Petru Maior", 2013, p.328.
Turner, Mark *Languageisavirus. Poetics today* 13:4,1992

BDD-V5196 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 23:58:00 UTC)